

μήσθε καμμίαν φοράν ἓνα δυστυχῆ, . . . ὅστις σᾶς ἀγαπᾷ... πολὺ... καὶ θὰ σᾶς ἀγαπᾷ μέχρι τελευταίας πνοῆς.

Ἔλαβε τὴν χεῖρά της καὶ τὴν ἐκράτησε, ἔμειναν δ' ἀμφοτέροι σιγῶντες ἐπὶ στιγμὴν. Αἴφνης ἡ Ἀδριανὴ ὠπισθοδρόμησε καὶ εἶπε τεθορυβημένη.

— Πρέπει νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν μητέρα μου, κύριε Νοέλ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ με συνοδεύσετε, καὶ νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ ἄλλον δρόμον. Σᾶς ἐπιφορτίζω νὰ δώσετε εἰς τὸν φίλον σας Γριβὲ τὰ ἔγγραφα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχα σκοπὸν νὰ δώσω μόνῃ μου τῆς κόρης του, κ' ἔγειναν ἀφορμὴ τοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ συμβάντος. . . Χαίρετε! Ἐὰν σκεφθῆτε καὶ θ' ἀποφύγετε αὐτὴν τὴν βδελυρὰν μονομαχίαν. . . Κ' ἐγὼ θὰ κάμω ὅλα τὰ δυνατά. . . Συλλογισθῆτε πρὸ πάντων πόσον θὰ λυπήσετε. . . τοὺς φίλους σας.

Ἐχαιρέτισε διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἀπεμακρύνθη τεταραγμένη.

Ὁ Νοέλ παρηκολούθησεν αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματός ὅσον ἠδυνήθη.

— Θεέ μου! θεέ μου! ἐψιθύρισε, . . . δὲν εἶνε ὄνειρον αὐτὸ μαγευτικόν;

(Ἔπεται συνέχεια).

Ο ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ ΟΛΛΑΝΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΓΝΕΡ

Β'

Ἰπολείπεται ἤδη νὰ ἐρευνήσω πῶς ἐνεπνεύσθη τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ τίνες ἐπιδράσεις διατελῶν βραδύτερον ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς καὶ συνθέτης ἐξετέλεσε τὸ ἔργον τοῦτο.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἔργα τῆς τέχνης οὐδ' ἐκ τύχης γεννῶνται τοιαῦτα ἢ τοιαῦτα, οὐδ' ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ τεχνίτου. Ἀλλὰ προέρχεται ἢ τε σύλληψις καὶ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ καλλιτέχνου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον.

Δύναται τις νὰ παρομοιάσῃ τὸν καλλιτέχνη πρὸς ἔγχορον ὄργανον. Ἡ φωνή, ὁ ἦχος ἵκνῃται ἐν τῷ κοίλῳ ξύλῳ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃσιν ἐξ αὐτοῦ, ἀνδὲν ἐγγίσῃσιν οἱ δάκτυλοι τὰς χορδὰς. Ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνου δύναται νὰ μὲν πλήρως, ἀλλὰ βωθῆ ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιδρῶσιν ἐξωτερικὰ αἴτια. . .

Κατὰ τὸ ἔτος 1839 ὁ Βάγνερ εἰσοσαεξάτης ἤδη καὶ ἔγγαμος, ἀποτυχὼν εἰς πᾶσαν αὐ-

τοῦ ἀπόπειραν ἐν Γερμανίᾳ, καταλείπει βαρυθυμῶν τὴν ἰδίαν πατρίδα. ἔχει συνθέσῃ τὸ πλεῖστον τοῦ πρώτου μεγάλου αὐτοῦ ἱστορικοῦ μελοδράματος *Ριέντς*, καὶ τὸ ὄνειρόν του καὶ ἡ φιλοδοξία του εἶνε ν' ἀναβιβάσῃ αὐτὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ παρισινοῦ Μελοδράματος. Οἱ Παρίσιοι ἦσαν τότε τὸ κατ' ἐξοχὴν μουσικὸν κέντρον. Ὁ Μάϋερβερ ἔδρεπεν ἐκεῖ ἀκόπως δάφνας διὰ τῶν μελωδικῶν του ταύτολογιῶν, καὶ ὁ νέος Σάξων καλλιτέχνης ἠλπίζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Πρώσου μελοποιῦ.

Φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν γυναῖκά του, τὸν κῆρα του καὶ τὰ μουσικά του χειρόγραφα, διαπλῆει τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἵνα μεταβῆ πρῶτον εἰς Λονδίνον. Ἀλλ' ἡ τύχη, ἡ καταδιώκουσα αὐτὸν ἐν τῆξερᾷ, ἀμείλικτος δεικνύται καὶ ἐν τῷ πόντῳ. Θύελλαι ἀλλεπάλληλοι, κλύδωνες καὶ τρικυμῖαι ἀκαταπόνητοι, παρασύρουσι τὸ σκάφος πρὸς βορρᾶν καὶ σφενδονῶσιν αὐτὸ πρὸς τὰς βραχώδεις νορβηγικὰς ἀκτὰς. Ἐπὶ τέσσαρας ὄλας ἐβδομάδας διήρκεσεν ἡ ταλαιπωρία αὕτη, καὶ τὸ πλοῖον ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος, καταφυγὸν εἰς εὐσπλαγγικὸν τινα ὄρμισκον. Κατὰ τὰς φρικώδεις ταύτας νύκτας τοῦ κινδύνου, ἐνῶ τὰ λυσσῶντα κύματα ἐβρυχῶντο περὶ τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ συνέτριζον τὰ ξύλα καὶ ἀπαισίως ἐσύριζον τὰ σχοινία τῶν ἰστών, οἱ ναῦται μετὰ δέους ἔψαλλον τὸ ᾄσμα τοῦ *Στοιχειωμένου Καραβιοῦ*.

Εὐνόητον εἶνε ὁποιανέντύπωσιν ἐνεποίησε τοῦτο εἰς τὸν καλλιτέχνην, ὅστις μοιραίως πῶς ἔβλεπεν ἑαυτὸν κατοπτριζόμενον ἐν τῷ μύθῳ! . . . Εὐθύς συνέλαβε τὴν ἰδέαν ν' ἀναπλάσῃ ἐν δράματι τὴν περιπαθῆ ὑπόθεσιν. Δύναται τις δὲ νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς ὅτι αὕτη ἡ ἐκ τοῦ πραγματικοῦ ἀντίληψις συνέτεινεν, ὅπως διὰ τσαούτης ἀκριβοῦς φθόγγων παραστήσῃ βραδύτερον ὁ μέγας συνθέτης τὴν δαιμονίαν ἐκείνην συναυλίαν τῶν στοιχείων τῆς τρικυμίας ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ δράματος. Δὲν ἐφαντάσθη ἔφαγογράφῃσιν ἀπὸ τῆς φύσεως. Καὶ ἰδοὺ διατὶ ὁ ἀκούων τὴν ἔξοχον ἐκείνην σύνθεσιν, κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ νομίζει ἑαυτὸν ἐν μέσῳ πελάγει καὶ σαλεύεται καὶ κλυδωνίζεται καὶ ἀγωνιᾷ. Ἰπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ ἀλήθεια ἐν τῇ τέχνῃ ὑπῆρξεν ἡ δύναμις τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν.

Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον εἰς τὴν ἀνεξάλειπτον ἐντύπωσιν ἣν ἐνεποίησεν ὁ μῦθος οὗτος τῷ Βάγνερ συνέβαλε καὶ ἡ ψυχικὴ κατάστασις εἰς ἣν εὐρίσκετο τότε. Θρασείως καὶ αὐτὸς, ὅπως ὁ ναύτης τῆς παραδόσεως, ἀντέταξε τὴν θέλησίν του, τὴν ἀκατάβλητον θέλησίν του ἐν τῇ τέχνῃ. Εἰς τὰ κωλύματα ἅτινα προέβαλλον αἱ προλήψεις τοῦ κοινοῦ, αἱ ἔχθραι τῶν ὁμοτέχνων, δὲν ἀνέκρουσε πρῦμναν, ἀλλ' εἶπεν πρὸς τὴν Τύχην:

Αιώνια κόντρα νὰ μού πᾶς, τὸν δρόμο δὲν μού κόβης!

Καὶ ἰδοὺ ὁ δαίμων καταρᾶται αὐτὸν εἰς πλάνας ἀνά τὰ πελάγη τῆς ζωῆς! Καὶ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοῦτο ἡ ἀλληγορία. Ἡ πιστὴ γυνὴ τοῦ μύθου, ἐκείνη, ἣτις διὰ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς θὰ σώσῃ τὸν πλάνητα, τίς ἄλλη εἶνε ἢ ἡ Τέχνη προσωποποιουμένη;

Γνωρίζομεν πόσον οἱ καλλιτέχνηται ἀρέσκονται εἰς θέματα, εἴτε φανταστικά, εἴτε πραγματικά, ἐν οἷς κατοπτρίζεται ἐναργῶς ἡ ἰδία αὐτῶν προσωπικότης. Τοῦτο δὲ εἶνε οὐχὶ ἀπλοῦς ἐγωισμὸς οὐδὲ περιφιλαυτία. Ὁ καλλιτέχνης αἰσθάνεται οὕτως ἐκ φύσεως τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ μεταδώσῃ τὰ ἴδια αὐτοῦ αἰσθήματα, ἀνετώτερον δὲ καὶ εἰλικρινέστερον πράττει τοῦτο δρῶν ἐξ ὑποκειμένου.

Μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν ὑπάρχουσιν ἐκεῖνα, ἅτινα προκαλοῦσι τὸν θαυμασμόν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ τὰ προκαλοῦντα οἰκειότερόν τι καὶ γλυκύτερον πρὸς τὸν καλλιτέχνην αἰσθημα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ ἀποκαλύπτοντα ἐν ἐμπιστευτικῇ ὁμολογίᾳ τὰ μύχια αὐτοῦ αἰσθήματα, τὰ μᾶλλον κοινὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις, τὰς ἰδίας συμπαθείας, τὰς προσιτὰς τοῖς πολλοῖς· τὰ μᾶλλον σχετίζοντα τέλους αὐτόν, τὸν ἐκλεκτόν, πρὸς πάντα ὁπωσοῦν θνητόν. Βεβαίως ὁ Βάγνερ ἐν τῷ Ὀλλανδῶ, τῇ περιπαθεῖ ταύτῃ ἐξομολογήσει τῶν ἰδίων δεινῶν, ἔθνη καὶ πλεῖον μέρος ἐκ τῆς καρδίας του ἢ ἐκ τοῦ λογισμοῦ του.

Ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου μέχρι τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ καιρὸς παρήλθε καὶ πολλὰ παρενέβησαν. Πᾶσαι αἱ ἐλπίδες τοῦ καινοτόμου συνθέτου ἐματαιώθησαν ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου. Ἀδυνατῶν διὰ τῆς μουσικῆς νὰ ἐπαρκῇ καὶ εἰς αὐτόν τὸν καθ' ἡμέραν βίον, μολονότι οὐχὶ ὡς καλλιτέχνης, ἀλλ' ὡς χειρῶναξ κατήντησε νὰ ἐργασθῇ, ἐτράπη τὴν ὁδὸν τῆς δημοσιογραφίας καὶ ἐδημοσίευσεν ἐπιχρόνον τινὰ τεχνοκριτικά ἄρθρα ἐν μουσικοῖς φύλλοις. Ἡ πένια δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἐξίκετο ὥστε οἱ θαυμασταὶ του τὴν σήμερον θρηνοῦσιν ἔτι ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ μεγάλης μουσικῆς συμφωνίας: τοῦ Κολόμβου, ἣτις ἀπωλέσθη, διότι καθ' ἡν ἡμέραν ἀπεστάλη εἰς τὸν Βάγνερ ὡς ἀπαράδεκτον τὸ χειρόγραφον ἐκ Λονδίνου, δὲν εἶχεν οὗτος νὰ πληρώσῃ τὰ ταχυδρομικά κόμιστρα καὶ τὴν ἀφῆκε εἰς τὸν γραμματοκομιστήν! Τὸν χειμῶνα τοῦ 1840—1841 συνέθεσεν ἐν τῇ ἀθλιότητι ταύτῃ τὸ κείμενον μόνον τοῦ *Παραμένου Ὀλλανδοῦ*, καὶ ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τὸ χειρόγραφον ἀντὶ πεντακοσίων φράγκων εἰς διευθυντὴν θεάτρου, ὅστις μεταφράσας γαλλιστὶ τοῦτο ἐνεπιστεύθη εἰς ἔτερον μουσικὸν πρὸς μελοποίησιν.

Ἀπογοητευθεὶς ἐκ τοῦ θορυβώδους παρισινοῦ

βίου, οὐδὲν ἤττον δὲ φεύγων καὶ τοὺς πιστωτὰς αὐτοῦ τὸ ἔαρ τοῦ 1841 ὁ Βάγνερ μετόφησεν εἰς προάστειον ἡσυχον καὶ χλοερώτατον, ἀποφασίσας νὰ ἐπιδοθῇ πάλιν εἰς τὴν μουσικὴν μετὰ μακρὰν ἀπὸ ταύτης ἀποχῆν. Ἴνα ἐξασφαλίσῃ δὲ τὴν οἰκιακὴν ἡρεμίαν, ἀπαραίτητον πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν, ἐξέλεξεν οἰκοδεσπότην γέροντα μὴ ἔχοντα οἰκογένειαν πολυμελῆ μηδὲ παιδία ἀτακτοῦντα. Ὁ γέρον κατεγίνετο μετὰ μανίας εἰς τὴν ζωγραφικὴν—ζωγραφικὴν φρικώδη, λέγει ὁ Βάγνερ, ἔχουσαν ὅμως τὸ κύριον προσὸν νὰ μὴ κάμνῃ θύρῳβον. Ἀλλὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἐνῶ ἀκριβῶς ἐν μακαριότητι ἀπήλαυε τῆς πρωϊνῆς δρόσου καὶ ἡρεμίας, φρικώδεις ἤχοι πλήττουσι τὰ ὦτα αὐτοῦ ἀνερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ὑπογείου. Ὁ καλλιτέχνης σπεύδει ἐξάλλος ἐκεῖ καὶ τί βλέπει; Τὸν οἰκοδεσπότην ἀσχολούμενον περὶ τὴν τεχνουργίαν νέου μουσικοῦ ὄργανου, μίγματος ἄρπης καὶ κλειδοκυμβάλου. Μόλις καὶ μετὰ μακροῦς κόπους πείθει αὐτόν νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐφεύρεσιν, καὶ ἀποκαταστάσῃ πλήρους ἡσυχίας, ἐπιδίδεται ὁ Βάγνερ εἰς τὴν μουσικὴν σύνθεσιν τοῦ *Ὀλλανδοῦ*.

Ἐκεῖ ὄρθιος πρὸ τῶν λευκῶν ὀδόντων τοῦ κλειδοκυμβάλου ὁ μέγας μουσικὸς διαστάζει ἐπὶ στιγμὴν δειλία καὶ ἀνησυχία καταλαμβάνουσιν αὐτόν. Ἀποσχὼν τῆς τοιαύτης ἐργασίας πρὸ τόσου χρόνου, θὰ ἔχῃ ἄρα γε τὴν δύναμιν τοῦ συνθέτου; Μὴ ἐσβέσθη τῆς ἐμπνεύσεως ὁ σπινθὴρ διὰ παντός; Τότε, ἀλλοίμονον! ποῦ ἡ δόξα, ποῦ τὰ ὄνειρα τοῦ μέλλοντος!... Καὶ οἱ δάκτυλοι τρέμοντες πιέζουσι τὰ πληκτρα.

Πόσοι καλλιτέχνηται δὲν εὐρέθησαν εἰς τοιαύτας στιγμὰς δισταγμοῦ πρὸς ἑαυτούς; Ἡ μᾶλλον δὲν εἶνε καλλιτέχνης ἐκεῖνος, ὅστις δὲν εὐρέθη ποτὲ εἰς ὁμοίαν ψυχικὴν κατάστασιν!

Ἄλλ' ὄχι! ὁ σπινθὴρ τῆς τέχνης δὲν σβύνεται ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀποχῆς. Φυλαττόμενος ἐκεῖ ἐν ὄλῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει ἀναδίδει πλουσίαν τὴν φλόγα ἄμ' ἀποκαλυφθῆ. Εἰς τὸν πρῶτον φθόγγον ὁ Βάγνερ ἀνευρίσκει ὄλῃν αὐτοῦ τὴν ἐμπνευσιν καὶ τὴν εἰς ἐαυτὸν πεποιθήσιν. Ἡ μουσικὴ τοῦ *Ὀλλανδοῦ* ἐκαρῶζουσα, μαινομένη, στενάζουσα ἐναλλάξ ὑφαίνεται μετὰ μοναδικῆς εὐχερείας ὑπὸ τοὺς δακτύλους τοῦ ἐμπνευσμένου συνθέτου. Τὰ πλεῖστα μέρη, τέλει αὐθὺς ἐκ πρώτης ἀποπείρας, δὲν ἔχουσι κἄν ἀνάγκην ἀλλοιώσεως. Εἰς ἑπτὰ ἐβδομάδας εἰν' ἔτοιμον τὸ ὄλον—ἔτοιμον καὶ ἄγραφον. Ὁ καλλιτέχνης κρατεῖ αὐτὸ ἐν τῇ μνήμῃ μόνον. Διατί; Δι' ἔλλειψιν χρήματος ὅπως ἀγοράσῃ χάρτην!

ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἐγράφη τὸ ἔργον. Πρώτη καλλιτεχνικὴ παραγωγή μετὰ μακρὰν ἀποχῆν καὶ τοσαύτην ταλαιπωρίαν τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ ἢ τὰ πλημμυροῦντα τὴν

καρδίαν τοῦ τεχνίτου αἰσθήματα ; τί ἄλλο ἡδύνατο νὰ εἶνε ἡ ἐξομολόγησις τῶν πόνων αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ ἀφ' ἑτέρου ;

Ἐν αὐτῷ τῷ θαυμασίῳ προανακρούσματι, ὅπερ θεωρεῖται ἀριστοῦργημα μουσικῆς συνθέσεως, τὰ δύο ταῦτα ἀντίθετα προβάλλουσιν : ἡ μαινομένη θύελλα καὶ ἡ κελαρύζουσα γαλήνη. Ἡ ὀργὴ τῆς Εἰμαρμένης καὶ τὸ μεϊδιάμα τῆς Ἐλπίδος. Καὶ ὁ ἀγὼν παρατείνεται μακρὸς, ἀμφίβολος, ἕως οὐ τέλος νικᾷ ἡ σώτεια ἑλπίς ἐν γλυκυτάτῃ ὑμνωδίᾳ τῶν ἐγγόρδων ὀργάνων καὶ τῶν πλαγιαῶλων. Εἰδικώτερον ἐν τῷ ἄσματι τοῦ νοσταλγοῦντος αὐτοῦ, ὅστις παρακαλεῖ τὸν ἄνεμον νὰ πνεύσῃ ἵνα τὸν φέρῃ πάλιν πλησίον φιλάττης κόρης, τὴν ἑαυτοῦ νοσταλγίαν ψάλλει ὁ καλλιτέχνης. Ἀπελπισθεὶς ἐν τῇ ξενίᾳ γῆ, ἕνα πόθον διακαῆ ἔχει, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προσφιλεῖ πατρίδα. Τὸν πόθον αὐτὸν ἐκφράζει διὰ λόγων ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ χρόνου ἐκείνου, τὸν πόθον αὐτὸν ἐκφράζει διὰ στίχων καὶ ἤχων ἀπαραμίλλως περιπαθῶν ἐν τῷ *Ollard*.

Κυρίως ἡ ἐξομολόγησις τῶν δεινῶν αὐτοῦ, ἡ κατὰ τῆς ἀγρίας τύχης ὀργή, ἡ ἐπιμονὴ πρὸς πάλιν καὶ νίκην, εἰκονίζονται ἐν τῇ σπαρακτικῇ ψῆδῃ τοῦ κατηραμένου αὐτοῦ.

Ἐν ἀντιθέσει δὲ τὸ χαριέστατον καὶ ἄφροντι ἄσμα τῶν νηθουσῶν νεανίδων, τὸ ἐνθυμίζον διὰ τῆς γοργῆς καὶ εὐπέτους αὐτοῦ μουσικῆς ἰταλικῆς καὶ γαλλικῆς μελωδίας, παρίστησιν οἰοεὶ τοῦ κοινοῦ τὴν ἀμεριμνησίαν, ἰδίᾳ μάλιστα τοῦ παρισίου κοινοῦ τὸ εὐχάρι καὶ εὐτράπελον. Μέσῳ δ' αὐτῶν περίλυπος εἶνε ἡ Σέντα, ἡ μέλουσα σώτεια τοῦ αὐτοῦ, ἐκείνη, ἣτις ἀγαπᾷ ἤδη αὐτὸν ἐν τῇ εἰκόνι τῇ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἀνηρητημένη, κ' ἐν ἐκστάσει καὶ προσδοκίᾳ προσηλοῖ δακρυβρεκτον βλέμμα ἐπὶ τὴν ὠχρὰν μορφὴν. Ἡ τέχνη δηλαδὴ ἡ προσδοκῶσα τὸν ἐκλεκτόν, ἀλλὰ πολυπαθὴ τεχνίτην, ὃν θέλει ἀμείψῃ καὶ σώσῃ διὰ τῆς πιστῆς ἀγάπης τῆς !

Γ'.

Ἡ περὶ τοῦ *Στοιχειωμένου Καραβιοῦ* παράδοσις ἦν ψάλλει ἡ Νορβηγίς κόρη, περίπου τοιαύτη, οἷα ἐν ἀρχῇ παρατίθεται εἰς ἑλληνικοὺς στίχους μεταπλασθεῖσα, συγκεφαλαιοῖ δολόκληρον τὸ δράμα ὡς ποίησις καὶ τὸ μελόδραμα ὡς μουσική, διότι τὰ δύο ταῦτα πρέπει νὰ ταυτίζωνται κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βάγνερ. Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ τῆς παραδόσεως ταύτης ὡς κεντρικῆς ἰδέας ἐξελίσσεται ἡ ὅλη δράσις, ἀπὸ τῆς μουσικῆς, ἣτις ἀρμόζεται πρὸς τὴν ἐξαγγελίαν τῆς παραδόσεως, ἐκτυλίσσεται δι' ἀπειρῶν συνδυασμῶν καὶ παραλλαγῶν ἡ ὅλη μουσική. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐνεκαίνισεν ἐν τῷ *Πλατωμένῳ Ollard*, ἀνέπτυξε δὲ κ' ἐξέτει-

νεν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα συνθέσεις αὐτοῦ. Πόσον ἐξοχος εἶνε ἡ ἐργασία αὕτη ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ λεπτολογίᾳ, καὶ οἱ δυσμενέστατοι τῷ νεωτεριστῇ μουσικῷ ἀνομολογοῦσιν. Τεχνοκρίτης δὲ Γάλλος παρομοιάζει τὴν ἀπαράμιλλον ἐπιμέλειαν τοῦ Βάγνερ περὶ τὴν μουσουργίαν τῶν ἔργων τοῦ πρὸς τὴν τῶν Ἰταλῶν ἀρχιτεκτόνων ἐπὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, οὔτινες οὐδὲ γωνίαν, οὐδὲ κεκρυμμένην καὶ ἀφανῆ ἄκραν ναοῦ ἢ ἀνακτόρου κατέλειπον ἀτημέλητον.

Ἄλλ' ἡ ἰδιαιτέρα μουσικὴ ἔρευνα τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ μεγαλοφυοῦς Σάξωνος, ἡ μελέτη καὶ ἀνάλυσις αὐτῶν ἀνήκει τοῖς εἰδικῶς περὶ τὴν τέχνην ἀσχολουμένοις, ὑπάρχουσι δὲ πολλοὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἀφιερωθέντες. Δυστυχῶς μεταξὺ τῶν μουσικῶν τῶν θαυμαζόντων τὸν μέγαν διδάσκαλον καθ' ὑπερβολὴν, ὑπάρχουσι τινες, καὶ μεταξὺ τῶν ἀγνοούντων ἐντελῶς τὰ ἔργα τοῦ Βάγνερ ὑπάρχουσι ἀμύπολλοι, οἱ φρονούντες ὅτι ταῦτα εἶνε προωρισμένα μόνον διὰ τοὺς γνώστας τῆς μουσικῆς, τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικοῦς. Ἀπαράλλακτα ὅπως συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς θρησκείαις : ὁ θεὸς τοῖς ἱερεῦσι μόνον οἰκεῖος τυγχάνει, οὐχὶ δὲ τῷ κοινῷ πλήθει. Ταῦτα διδάσκουσιν ἐκ συμφέροντος οἱ ἱερεῖς καὶ πιστεύει ὁ ἀμαθὴς ὄχλος.

Ἄλλ' εἶνε αὕτη οἰκτρὰ παρερμήνευσις τοῦ ἔργου τοῦ Βάγνερ. Ἐκείνος ἀκριβῶς διὰ τὸ πλῆθος ἔγραψε, διότι τὸ θέατρον εἶνε λαϊκὸν σχολεῖον τῆς τέχνης. Τὰ δὲ μεγάλα ἔργα τῆς τέχνης, ὅπως τὰ ἔργα τῆς φύσεως, ἀπαιτοῦσι βεβαίως εἰδικὰς γνώσεις ὅπως τὰ ἐρευνήσῃ τις κατὰ βάθος, ἀλλ' ὅπως τὰ ἐκτιμῆσῃ καὶ τὰ θαυμάσῃ, οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦσιν ἢ λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων, ποῖάν τινα μόρφωσιν τῆς διανοίας καὶ καρδίαν οὐχὶ παγεράν. Οἱ δὲ περιφρουροῦντες ὡς αἰγύπτιοι ἱερεῖς τὸν ναὸν τῆς Τέχνης καὶ ἀποδιώκοντες ἀπ' αὐτοῦ τοὺς μὴ ἀδελφοὺς ἐν τῷ σχήματι, εἶνε τόσῳ γελοῖοι ἐν τῇ φανατικότητι, ὅσῳ γελοῖος θὰ ἦτο ὁ βοτατικὸς ὁ ἀπαγορεύων τοῖς μὴ ἐγκύψασι περὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν φυτῶν νὰ θαυμάζωσι τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἄρωμα τῶν ρόδων, ἢ ὁ ἀστρονόμος ὁ προστάσων ἡμᾶς, διότι δὲν ἤμεθα ἀστρονόμοι, νὰ μὴ ζητῶμεν φῶς καὶ θάλαπος ὑπὸ τὸν χρυσαυγῆ Φοῖβον !

Εἶνε λοιπὸν κτῆμα ὅλων τὸ μέγα ἔργον τοῦ Βάγνερ, τὸ ὅποιον ἐπαναλαμβάνω δὲν εἶνε καὶ ἀποκλειστικῶς μουσικόν. Καὶ ἴσως, ἴσως ἡμεῖς οἱ μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικοὶ εὐρύτερον καὶ γενικώτερον ἀντιλαμβανόμενοι τῶν ἔργων, μὴ περιορίζοντες τὸ πνεῦμα εἰς τὴν κατάληψιν τῆς θαυμασίας συναρμογῆς τῶν μουσικῶν φθόγγων, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ ὅλου σύλληψιν καὶ τεχνικὴν διασκευὴν καὶ ἐκτέλεσιν, ὡς ἔργου καθαρῶς θεα-

τριοῦ, ἔργου προωρισμένου νὰ ἐξασκήσῃ τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετὰ πλείονος κύρους περὶ τῆς γενικῆς ἀξίας τῶν ἔργων, ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως κρίνοντας.

Ἐκαστον τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ ἔχει ἀλήθειαν τινὰ ὑψηλὴν, ἥτις ἐκτυλίσσεται καὶ ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀδελφουμένης τέχνης τῶν στίχων καὶ τῶν ἤχων. Ἐν τῷ *Πλανωμένῳ* Ὀλλανδῶ ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶνε ἡ πάλαι τῶν ὑπερόχων πνευμάτων πρὸς τὴν ἀντιτασσομένην αὐτοῖς τύχην.

Κάθε ψυχὴ 'περήφανη πλασμένη
Πῶρρετ' ἐδῶ 'ς τὴν πλάσι μας καὶ ζῆ
Εἶνε ψυχὴ βαρεῖα δυστυχισμένη,
Φέρνει καύμους καὶ βάσανα μαζί.

Δὲν γέρνει αὕτη—ψυχὴ σὰν κάθε ἄλλη—
'Σ τὴν τύχην ἐμπρὸς τὸ μέτωπο δειλὰ.
Κρατεῖ 'ψηλά, ὀλόρθο τὸ κεφάλι
Καὶ τὴν ὀργὴν τῆς τύχης τῆ γελᾷ.

'Η συμφορὰ—ὄχι φαρμακευμένη—
Τὴν ζῶνει εὐθύς, τὴν τρώγει ζωντανή·
Μὰ ἡ ψυχὴ δὲν σθεῖται, δὲν πεθαίνει·
Αἰῶνια ζῆ κ' αἰῶνια πονεῖ!...

Ἡ δὲ ἐλπίς τῆς εὐτυχίας ἐν τῇ ζωῇ, ἡ σωτηρία ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ πόσω πλαστικῶς εἰκονίζονται ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Σέντας! Καὶ τίς, τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ὁμοιάζει τὸν κατηραμένον ναύτην ἐν τῷ πελάγει τῆς ζωῆς πλανώμενον ἄνευ σκοποῦ, καὶ τίς ἐξ ἡμῶν ἐλπίδα εὐτυχίας ἄλλην δύναται νὰ ἔχῃ ἢ πιστὴν τινὰ ἀγάπην;...

Μεσ' 'ς τῆς ζωῆς τὸ πέλαγος μᾶς ἔρριξεν ἡ Τύχη,
Τῆς συμφορᾶς οἱ ἄνεμοι μᾶς φέρνουν ὅπου τύχη·
Καταραμένοι ἀπ' τὸ θεὸ γυροῦμ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ
Καὶ μιὰ στεριά δὲν βρῖσκαμε, μιὰν ἄκρη σπλαγχνικὴ!

Χαρὰ 'ς ἐκεῖνον ἀπὸ μᾶς, ὅπου ἡ Μοῖρα ἡ μαύρη
Μιὰ 'μέρα θὰ τὸν λυπηθῇ καὶ θὰ τὸν φέρῃ ναῦρην
Σεκούρασι ἀπ' τὰ βάσανα 'ς ἐπὶ πρόσχαρην ἀμμουδιά!
Κι' ἀγάπην 'ς ἐμὴ ἀτίμητην, 'ς ἐμὴ πιστὴν καρδιά!

Περὶ τοῦ προσώπου τῆς Σέντας, ὅπερ μετὰ τόσης στοργῆς ἔπλασεν ὁ Βάγνερ, ἀφίνω ἐπὶ πλέον νὰ λαλήσῃ ἀληθῆς καλλιτέχνης, ἦν ἐθαύμασα ἐνταῦθα ὑποδομένην αὐτό: ἡ Καπελαγία Στάμερ Ἄνδρῖσεν. Παρεκάλεσα ταύτην νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ τὰς ἰδίαις ἐντυπώσεις καὶ λίαν εὐγενῶς ἀπεδέξατο τὴν παράκλησίν μου:

«Τὸ πρόσωπον τῆς Σέντας εἶνε ἐκ τῶν λαμπροτάτων, ἅτινα ἔπλασεν ὁ ἀθάνατος ἡμῶν διδάσκαλος, καὶ παρέχει ἄρρητον θέλημα εἰς τὴν ὑποκρινόμενην αὐτό. Ὅσακις εἶνε ἀναγεγραμμένος ἐν τῷ προγράμματι ὁ Ὀλλανδῶς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν ζῶσαν ἐν ὑψηλοτέρᾳ σφαίρᾳ. Τὴν δ' ἐσπέραν, καθ' ἣν ὦραν κάθημαι

ἐπὶ τοῦ μεγάλου θρόνου καὶ προσηλῶ τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀνηρημένης εἰκόνας, βυθίζομαι εἰς τὸν πόνον ἀληθῶς καὶ οὐδὲν αἰσθάνομαι ἐκ τῶν πέριξ. Καὶ ὅταν κατόπιν ψάλλω τὴν παράδοσιν, μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς αἰσθάνομαι πολλάκις τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀληθῶς πλήρεις δακρύων. Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω διὰ λόγου εἰς ὅποιαν ψυχικὴν κατάστασιν διατελῶ τὴν ὥραν ἐκείνην. Νομίζω ὅτι εἶμαι πρόθυμος εἰς πᾶσαν θυσίαν, εἰς πᾶν μαρτύριον, καὶ βλέπω ἐμαυτὴν εὐγενεστέραν καὶ ἀγνοτέραν ἢ πρότερον. Πιστεύσατέ με! τοιαῦται στιγμαὶ ἐχαρίσθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως ἐξωραίσωσι τὸ ἐν τῇ τέχνῃ πολύμοχθον στάδιόν μας—οὐχὶ δ' αἰ ἐπευφημῖαι, αἵτινες ἀνακαλοῦσιν ἡμᾶς ἐν τῇ σκηνῇ μετὰ τὸ τέλος τῆς πράξεως.»

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡ περικαλλῆς καλλιτέχνης ἐν ἐνθουσιῶδει εἰλικρινεῖα ἐξομολογεῖται. Ἐκεῖνος δὲ ὅστις ἀπὸ τῆς σιαιρεῶς αὐτοῦ θέσεως παρηκολούθησε μετὰ παλμῶν τὸ ὅλον δράμα καὶ εἶδε μετὰ τὴν θυσίαν τὴν ἡγιασμένην κόρην τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως ἀνερχομένην εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἔκλινε πρὸ αὐτῆς ὡς πρὸ ἀληθοῦς ἀγίας καὶ μάρτυρος τὴν κεφαλὴν κ' ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δὲν ἔρρευσαν δάκρυα πένθους, ἀλλ' ἀνήλθε θυμιάμα προσευχῆς:

'Ω ὄγριασμένη κόρη, γὰρ 'σένα δὲν θάρξισω
Θανάτου μοιρολόγι 'ς ἄθλιβερὸ σκοπὸ·
'Απ' τῆ δικῆ σου χάρι μιὰ χάρι θὰ ζητήσω
Καὶ προσευχὴ θὰ πῶ:

Πήγαίνε 'σὲ μιὰ κόρη ξανθὴ, χαριτωμένη,
'Ὅπ' ἀγαπᾷ 'στὰ ξένα φτωγῶν τραγουδιστή,
Καὶ δύναμι Σὺ δὸς της καὶ 'πές της νὰ προσμένη
'Ὅπως 'Εσὺ:—πιστὴ!

(Ἐν Λειψία)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ

ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ

Ἄγγλος δημοσιογράφος, ὁ Δαυὶδ Ἄνδερσον, συνέλαβε καινοφανῆ ἰδέαν, ἣν ἀνακοινεῖ διὰ τῶν ἐφημερίδων. Προτίθεται νὰ καταρτίσῃ σχολεῖον δημοσιογράφων καὶ εἶνε πρόθυμος νὰ δειχθῇ μαθητὰς, ἐπὶ ἀμοιβῇ οὐχὶ εὐκαταφρονήτῳ ἄλλως, διότι ἕκαστος τῶν φοιτῶντων εἰς τὴν πρωτότυπον ταύτην σχολὴν ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἐτησίαν καταβολὴν διδάκτρων ἑκατὸν λιτρῶν στερλινῶν, ἧτοι δύο καὶ ἡμισείας χιλιάδων φράγκων. Προσθετέον ὅτι οἱ μαθηταὶ διαιτῶνται ἐξ ἰδίων. Ὁ κ. Ἄνδερσον ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ αὐτοὺς τὸν τρόπον καθ' ὃν γράφεται κύριόν τι ἄρθρον, ἄρθρον χρονογραφικόν, ἢ ἀφήγησις γεγο-